

Ismet Salihu

GJYKIMI I TRETË I ADEM DEMAÇIT

Çdo regjim okupues ose diktatorial, pushtetin e vet të instaluar mundohet ta mbajë me gënjeshtër, propagandë, me pabarazi, madje dhe me diskriminim dhe me dhunë. Dhuna e pushtetit okupues shprehet në forma të ndryshme, zakonisht me tortura fizike dhe psikike apo dhe me vrasje, shkaktim të ndjenjës së pasigurisë dhe të paperspektivës etj. Qëllimi kryesor i të gjitha llojeve të dhunës dhe të diskriminimit të pushtetit okupues është pastrimit etnik i trojeve të okupuara.

Me gjendjen e nënshtrimit dhe të okupimit populli shqiptar i Kosovës, i ndarë padrejtësisht nga trangu i shtetit shqiptar asnjëherë nuk u pajtua. Përkundrazi, varësisht nga konstelacioni edhe rrethanat gjeopolitike, vazhdoi përpjekjet dhe aktivitetet e ndryshme, por edhe luftën kundër okupatorit. Një ndër përpjekjet dhe aktivitetet politike për çlirimin e Kosovës ishin edhe veprimet dhe aksionet e pandërprera popullit shqiptar, veçmas të të rinjve dhe intelektualëve me anë të parullave, demonstratave, organizimeve të grupeve të aktivistëve dhe aktiviteteve tjera, të cilat në radhë të parë kishin për qëllim sensibilizimin dhe avancimin, e sidomos masivizimin e masës që të jenë të përgatitur që në momentin më të volitshëm të luftohet edhe me armë për çlirimin e vendit.

Në vazhden e rezistencës dhe përpjekjeve për çlirimin e Kosovës, sipas perceptimit tim, që nga përfundimi i Luftës së Dytë Botërore, veprimtaria e të burgosurve politikë, varësisht prej rrethanave dhe situatave politike dhe ushtarake në Jugosllavi dhe ecurive dhe raporteve ndërkombëtare, kryesisht u realizua në dy periudha dhe në dy mënyra:

- Në periudhën e parë prej vitit 1950 deri 1990, me formimin e grupeve ilegale, me qëllim zhvillimit të aktiviteteve të ndryshme, në mesin e tyre edhe të shpërndarjes së parullave, organizimin e demonstratave dhe aktiviteteve tjera, si dhe aty-këtu ndërmarrja e aksionit kundër policisë dhe zyrtarëve dhe institucioneve të pushtetit serb; dhe

- Periudha e dytë, prej vitit 1991 përveç organizimit të demonstratave dhe aktiviteteve të tjera, fillojnë aksionet konkrete luftarake ndaj policisë dhe autoriteteve tjera serbe, të cilat kulmuan me themelimin e UÇK-së dhe luftën e armatosur, të ndihmuar edhe nga forca më e madhe ushtarake e botës – NATO-s, të cilës i prinë Shtetet e Bashkuara të Amerikës.

Në këtë kumtesë do të flasë për periudhën e parë, respektivisht për periudhën prej vitit 1950-1990. Gjatë kësaj kohe, meqë rrethanat gjeopolitike ndërkombëtare kur Rusia ishte forcë e madhe me Paktin e Varshavës, s dhe fakti që Jugosllavia ishte akoma kompakte, aktivitetet për rezistencë dhe çlirim të Kosovës kryesisht u zhvilluan në ilegalitet dhe nga grupet e veprimtarëve, të cilën në grupe dhe në konspiracion, organizonin aktivitete, s shpërndarja e literaturës të cilën regjimi i Serbisë konsideronte armiqësore dhe të rrezikshme, pastaj ishte shpërndarja e parullave, organizimi i demonstratave të vitit

1968, 1981, 1989 dhe aktivitete të tjera. Në këto parulla, afishe dhe demonstrata, sidomos në demonstrata të vitit 1981, për shkaqe pragmatike, dominonte kërkesa që Kosovës t'i njihet statusi i Republikë, por ka pasur kërkesa edhe për bashkim kombëtar.

Këto kërkesa jo vetëm ishin e drejtë e një populli të ndarë, por edhe sipas konventave ndërkombëtare ishin legale dhe legjitime, ngase, përveç tjerash, për nga numri, populli shqiptar në kuadër të Jugosllavisë ishte populli i tretë, më shumë se malazeztë, maqedonasit, sllovenët dhe boshnjakët, të cilët e kishin statusin e republikës.

Kërkesat dhe aktivitetet legale dhe legjitime të shqiptarëve për vetëvendosje, që Kosova të kishte statusin e Republikës, ose të ndahej si shteti i mëvetësishëm, ose t'i bashkëngjitej shtetit amë, për politikën hegjemoniste serbomadhe konsideroheshin shumë të rrezikshme dhe si të tilla me Ligjin Penal të Jugosllavisë ndëshkoheshin deri në 15 vjet burgim. Për këtë arsye, Serbia çdo kërkesë të shqiptarëve, madje edhe pa përdorur kurrfarë dhune, organizoi procese penale politike, në të cilat një numër i madh i shqiptarëve u dënuan me burgime afatgjata. Në vazhdim do të cek shkurtimisht këto procese penale politike, me vështirësi të veçantë në procesin politik të vitit 1975, ku në gjykimin e tretë u dënua edhe veprimtari i shquar i kauzës sonë kombëtare – Adem Demaçi.

Pas vitit 1950, më saktësisht në vitin 1956, nga pushteti serb u organizua procesi penal politik i Prizrenit në të cilin u dënuan 9 veprimtarë, intelektualë shqiptarë - me dënime me burgim deri në 12 vjet. Dy vjet më vonë, në proces penal politik, për herë të parë, u dënua edhe veprimtari Adem Demaçi.

Gjykimi dytë masiv penal politik u organizua për shkak të organizimit dhe pjesëmarrjes në demonstrata në vjeshtën e **vitit 1968**. Në këtë gjykim politik u dënuan 40 të rinj shqiptarë, kryesisht studentë. Të përkujtoj se në demonstratat e vjeshtës së vitit 1968, mes tjerash, u kërkuua avancimi i statusit politik të Kosovës në Republikë, e drejta e vetëvendosjes, hapja e Universitetit të Prishtinës dhe përdorimi i lirë i flamurit kombëtar.

Për nga numri, masiviteti, bestialiteti dhe urrejtja hegjemoniste serbe, me anë të proceseve penale politike, urrejtja dhe mostoleranca serbe ndaj shqiptarëve **veçmas u manifestua pas demonstratave të vitit 1981**. Unë kam bërë një hulumtim të veçantë për proceset penale politike të organizuara ndaj shqiptarëve për periudhën 1981-1990. Më lejoni që këtu shkurtimisht t'i prezantoj.

Nga gjykatat e rregullta dhe ato ushtarake gjatë periudhës 1981-1990, në proceset penale politike u dënuar **3.348 shqiptarë**. Mesatarja e dënimeve me burgim ishte 7 vjet e dy muaj. Kur e kam shumëzuar këtë mesatare me 3.348 personash të dënuar, ka rezultuar se gjatë këtyre dhjetë vjetëve janë shqiptuar **rreth 23.760 vjet burgim**. Kur këtyre viteve alarmante të dënimeve me burgim u kam shtuar edhe rreth **1.232 vjet burgim**, që iu shqiptuar rreth 10.000 shqiptarëve në proceset kundërvajtëse për motive politike, ka rezultuar se gjatë kësaj periudhe dhjetëvjeçare, për vepra penale politike dhe kundërvajtje me motive politike, shqiptarëve u janë shqiptuar rreth **25.000 vjet burg, ose 250 shekuj!** Nga ky numër i të dënuarve, 1.100 ishin ushtarë shqiptarë, të cilët u dënuar nga gjykatat ushtarake në proceset penale politike të montuara. Këto të dhëna i kam publikuar në revistat e Kosovës që nga viti 1993. Këto të dhëna gjatë viteve

nëntëdhjeta janë publikua dhe emitua edhe në disa medie evropiane.

Gjykimi i tretë i Adem Demaçit

Këto qindra dhe mija procese penale politike, të cilat u organizuan ndaj shqiptarëve për aktivitetet dhe veprimtarinë e tyre me qëllim të çlirimit të Kosovës nga okupimi serb, posedonin segment të theksuar të dhunës gjenocidiale të pushtetit serb ndaj shqiptarëve. Në mesin e qindra e mija shqiptarëve të burgosur politikë, ishte edhe një person i cili edhe gjatë vuajtjes së burgjeve politike, konsiderohej **emblemë, vigan dhe sinonim** dhe **shpresë** se këta qindra e mija të burgosur politik shqiptarë dhe i tërë populli shqiptar i Kosovës, një ditë do ta fitojnë lirinë, Kosova do të jetë e pavarur. **Ky vigan, i cili, në tunelin e gjatë dhe të errët të robërisë shekullore të shqiptarëve të Kosovës, që reflektonte lirinë ishte Adem Demaçi.**

Populli i Kosovës, madje dhe i tërë kombi shqiptar dhe opinioni ndërkombëtar, veprimtarin Adem Demaçin me të drejtë e konsiderojnë dhe e emërtojnë vigan të qëndresës dhe simbol të lirisë, sepse këtë veprimtar të shquar të kauzës kombëtare për lirinë e Kosovës, **regjimi okupues serb nuk arriti t'ia thyejë idealin e tij për lirinë e popullit të vet as tri procese penale politike**, të organizuara në vitet 1958, 1964 dhe 1975, ku në këto tri procese penale politike iu shqiptuan **35 vjet burgim**, nga ti cilat i mbajti 28 vjet burgim.

Më lejoni që shkurtimisht t'i them disa fjalë të cilat e karakterizojnë gjykimin penal politik të vitit 1975 ndaj Adem Demaçit, gjykim këtë të cilin autori i shumë veprave që i ka shkruar dhe botuar për jetën dhe

veprimtarinë e Adem Demaçit, Selatin Novosella me të drejtë e emërton gjykimi i tretë.

Procesi penal politik, i organizuar në vitin **1975 ndaj 35 shqiptarëve**, në mesin e të cilëve ishte edhe **Adem Demaçi**, ndaj shumicës së këtyre ishte i montuar, ngase nuk kishin ndërmarrë asnjë veprimtari, e cila, sipas ligjeve dhe politikës ndëshkuese të gjykatave serbe, do të konsideroheshin vepra penale. Këtë gjykim me të drejtë Selatin Novosella e emërton si gjykim i tretë politik ndaj Adem Demaçit, ngase, siç ceka më sipër, Adem Demaçi edhe më parë në vitin 1958 dhe 1962 ishte gjykuar për vepra penale politike.

Edhe përkundër faktit se gjatë hetimeve nuk u konstatua fajësia e 35 të akuzuarve (përveç deponimeve akuzuese dhe vetakuzuese ndonjërit prej të dënuarve të dhëna nën presion dhe shantazh), të gjithë u nxorën para gjykatës. Edhe pse në seancën kryesore të të akuzuarve vëreheshin qartë gjurmët e torturave të shkaktuara gjatë hetimeve, çdo përpjekje për të ofruar prova para gjykatës pamundësohej dhe ndërpritej me kërcënime dhe fyerje të kryetarit të trupit gjykues. Kësisoj, me këtë mënyrë të hetimeve, të gjyimit dhe të atmosferës së krijuar politike të gjithë këtyre të akuzuarve shqiptarë iu shqiptuan dënime drakoniane, **gjithsej 175 vjet burgim të rëndë**. Në mesin e këtyre të dënuarve shqiptarë, Adem Demaçi i shqiptuan **15 vite burgim të rëndë**! Sipas Ligjit Penal të Jugosllavisë, dënimi prej 15 vitesh me burgim ishte maksimumi i dënimit me burgim i paraparë për vepra penale kundër rregullimit kushtetues dhe sigurisë së ashpër të Jugosllavie.

Unë kam patur fatin dhe privilegjin që të punoj për rreth tre vjet me Adem Demaçin gjatë viteve 1996-1999.

në kohën kur e mori postin e Kryetarit të Partisë Parlamentare. Këtë post e mori me qëllim që ta aktivizojë rezistencën paqësore. Më lejoni të shpalosë vetëm dy përjetime të mia si bashkëpunëtor i ngushtë i Adem Demaçit gjatë viteve 1966-1998, derisa isha anëtar i Kryesisë së Partisë Parlamentare. Përjetimi i parë ishte fakti që, pothuaj gjatë këtyre tre vjetëve (1996-1998), sa ishte kryetar i Partisë Parlamentare, Adem Demaçi, asnjë delegacion i rëndësishëm ndërkombëtar që e vizitonin Kosovën dhe Ibrahim Rugovën, nuk është kthye nga Kosova pa e vizituar Adem Demaçin dhe Kryesinë e Partisë Parlamentare. Përjetimi i im i dytë si bashkëpunëtor i ngushtë i Adem Demaçit është rasti kur diku kah fundi i vitit 1997, Kryesinë e Partisë Parlamentare në krye me Adem Demaçin e vizituan gjashtë apo tetë ambasadorë të OSBE-së të akredituar në Beograd, madje ambasadorë nga shtetet shumë të fuqishme si nga SHBA-të, Anglia, Franca, Gjermani, Italia etj. Në mesin e këtyre ambasadorëve ishte edhe ambasadori i Rusisë. Pasi i përshëndeti të gjithë ambasadorët dhe pas një raporti mbi gjendjen shumë të rëndë politike në Kosovë që mbretëronte gjatë viteve 1990 nën sundimin e Serbisë në krye me kryekriminelin e Ballkanit, Slllobodan Millosheviqin, Adem Demaçi iu drejtua ambasadorit të Rusisë me këto fjalë: “Unë e di që ju rusët dhe Rusia i doni serbët dhe Serbinë. Unë këtë e kuptoj dhe kjo është e drejtë e juaja, por ju lutem nëse i doni serbët dhe Serbinë sinqerisht, ju lutem thoni Serbisë që të heqë dorë nga Kosova, të tërhiqet nga Kosova, se edhe një shtet siç është Anglia, me e mbajtë në robni Kosovën me rreth dy milionë shqiptarë është barrë e rëndë dhe asnjëherë edhe ajo nuk do të jetë e qetë dhe

prosperuese". Pas këtyre fjalëve ambasadori i Rusisë qeshi paksa me ironi.

Më lejoni në fund të kësaj fjale time, që me këtë rast ta përgëzoj Selatin Novosellën për punën e palodhshme disavjeçare, me të cilën në masë të madhe ka kontribuar që ta studiojë dhe ta ndriçojë veprimtarinë dhe sakrificën e Adem Demaçit për lirinë e Kosovës. Kjo punë e madhe e Selatin Novosellës, më së miri shihet nga librat dhe monografitë e botuara që i kushtohen veprimtarit Adem Demaçi. Këtë punë të madhe, ai ka arritur ta realizojë edhe duke qenë bashkëmendimtar dhe bashkëveprimtar i Adem Demaçit.